

Сустретов Анатолій
Кропивницький, Україна
ORCID: 0000-0001-6313-7803

АНАЛІЗ НАУКОВОГО ДОРОБКУ З ІСТОРІЇ ГРОШОВОГО ОБІГУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДОРЕФОРМЕННОГО ПЕРІОДУ У МОНОГРАФІЧНИХ ПРАЦЯХ ТА ДИСЕРТАЦІЯХ

ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC LEGACY ON THE HISTORY OF MONEY CIRCULATION ON THE TERRITORY OF UKRAINE AS A PART OF THE RUSSIAN EMPIRE OF THE PRE-REFORM PERIOD IN MONOGRAPHIC PRACTICES

Аналіз наукового доробку з історії грошового обігу на території Наддніпрянської України кінця XVIII – середини XIX ст. засвідчує, що вивчення відповідної проблематики викликає науковий інтерес у фахівців різних галузей знань. Вивченням цих питань займаються дослідники з економіки та фінансів, історії, нумізматики. Розробляючи класифікацію дисертаційних та монографічних праць, ми розподілили названі документи на дві групи і до першої віднесли дисертаційні дослідження, монографії, підручники та посібники, присвячені систематизації та узагальненню раніше існуючого наукового доробку, що стосується історії грошового обігу Наддніпрянської України, загальноімперської системи обігу грошей, конкретних, досить вузьких питань, які стосуються відповідної проблематики. До другої групи віднесли фундаментальні суто історичні дисертації або монографії, у яких окремим елементом виступає історіографічний аналіз або наявний вступ зі згаданої вже проблематики.

З-поміж досліджень першої групи вважаємо за доцільне виокремити працю С. Каратаєва, яка є однією із перших спроб здійснити узагальнюючий аналіз наявного доробку з історії грошей та фінансів²⁵. Вона датована 1880 р. й містить перелік усіх праць імперського періоду, що були присвячені грошовому обігу на території Російської імперії²⁶.

Серед сучасних досліджень можна виділити доробок Т. Гончарука²⁷, який здійснив важливий аналіз праць з економічної історії Наддніпрянської України першої половини XIX століття. Історіографію економічної та фінансової думки вивчала Л. Годунова²⁸, яка охарактеризувала наявні наукові доробки з питань фінансової інтеграції земель Наддніпрянської України, приєднаних до складу імперії²⁹. На окрему увагу заслуговує дисертація О. Скороход з історіографії

²⁵ Библиография финансов, промышленности и торговли: Со времен Петра Великого по настоящее время (с 1714 по 1879 г. включительно) / Сост.: С. Каратаев. С.-Пб.: Тип. В.С. Балашева, 1880. 395 с.

²⁶ Там само. С. VI, 51–60.

²⁷ Гончарук Т. Г. З історії вивчення української економіки першої половини XIX ст. : Історіографічні нариси. О. : Астропринт, 1999. 152 с.

²⁸ Годунова, Л. В. Українські землі в податковій політиці Росії (XVIII – початок XX ст.): історіографія : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / Кіровоградський національний технічний університет. Кіровоград, 2014. 237 с.

²⁹ Там само. С. 67–92.

економічної політики Російської імперії на Півдні України³⁰. Третій пункт четвертого розділу названого дисертаційного дослідження присвячений саме історії вивчення діяльності уряду із регулювання грошового обігу та розгляду інших економічних проблем. Розвиток товарно-грошових відносин та історію еволюції державних фінансів О. Скороход зараховує «до недостатньо вивчених у вітчизняній історіографії питань»³¹.

Серед праць другої групи необхідно виділити доробок А. Богданова³², О. Дубянського³³, І. Скоморович³⁴. О. Дубянський у докторській дисертації стверджує, що в економічній теорії історіографія проблеми паралельних грошей в якості самостійного питання не розглядалася³⁵, науковець вказує також на відсутність фундаментальних досліджень явища простонародного лажу, яке вважає наслідком існування паралельного грошового обігу³⁶.

А. Богданов у 2012 році в дисертаційному дослідженні систематизував нормативно-правові джерела Московії та Російської імперії за період 1700–1810 рр., які врегульовували питання карбування та обігу монет в державі. У цій праці автор приділив увагу історіографічному огляду наявного наукового доробку з історії монетної справи в імперії³⁷.

І. Скоморович у першому розділі своєї докторській дисертації (2017 р.) розглядає питання становлення та розвитку грошової системи, вивчає думки вчених про становлення та функціонування економічної науки, досліджуючи при цьому внесок українських вчених, аналізує науковий доробок М. Балудянського, І. Патлаєвського та інших³⁸. У праці «Очерки по истории финансовой науки» висвітлювались не лише біографії, але й наукові погляди відомих вчених (І. Кауфмана, М. Туган-Барановського та інших) на фінансове становище Російської імперії, вивчалися теоретичні напрацювання фінансової науки³⁹. Серйозний аналіз наукового доробку із історії податків і фінансів здійснив В. Орлик⁴⁰.

Отже, наразі немає дослідження, яке було б присвячене саме аналізу наявного наукового доробку з проблематики історії грошового обігу на території Наддніпрянської України у складі Російської імперії в дореформений період, хоча існують монографічні праці, у яких частково було розглянуто дане питання.

³⁰ Скороход О.В. Економічна політика російського уряду на Півдні України у дореформений період: історіографія: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2018; Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький, 2018. 266 с.

³¹ Там само. С. 174–183.

³² Богданов А.А. Законодательные источники по истории монетного дела в России в 1700-1810 гг. : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук: специальность 07.00.09. Санкт-Петербург, 2012. 25 с.

³³ Дубянський А.Н. Параллельное денежное обращение в России в конце XVIII - первой половине XIX вв.: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук: 08.00.01. Санкт-Петербург, 2009. 32 с.

³⁴ Скоморович І.Г. Еволюція та функціонування грошової системи в Україні: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.01. Львів, 2017. 479 с.

³⁵ Дубянський А.Н. Параллельное денежное обращение... С. 3.

³⁶ Там само. С.3–6.

³⁷ Богданов А.А. Законодательные источники по истории монетного дела в России в 1700-1810 гг. : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук: специальность 07.00.09. Санкт-Петербург, 2012. С. 7

³⁸ Скоморович І.Г. Еволюція та функціонування грошової системи в Україні. С. 93–106.

³⁹ Очерки по истории финансовой науки / А. Н. Ансберг и другие. М.: Проспект, 2010. 543 стр.

⁴⁰ Орлик В.М. Податкова політика Російської імперії в Україні в дореформений період. Кіровоград: Імекс ЛТД, 2007. 631 с.

Література

1. Библиография финансов, промышленности и торговли: Со времен Петра Великого по настоящее время (с 1714 по 1879 г. включительно) / Сост.: С. Каратаев. С.-Пб.: Тип. В.С. Балашева, 1880. 395 с.
2. Богданов А.А. Законодательные источники по истории монетного дела в России в 1700-1810 гг. : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук: специальность 07.00.09. Санкт-Петербург, 2012. 25 с.
3. Годунова, Л. В. Українські землі в податковій політиці Росії (XVIII – початок ХХ ст.): історіографія : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / Кіровоградський національний технічний університет. Кіровоград, 2014. 237 с.
4. Гончарук Т. Г. З історії вивчення української економіки першої половини ХІХ ст. : Історіографічні нариси. О. : Астропринт, 1999. 152 с.
5. Дубянский А.Н. Параллельное денежное обращение в России в конце XVIII - первой половине ХІХ вв.: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук: 08.00.01. Санкт-Петербург, 2009. 32 с.
6. Орлик В.М. Податкова політика Російської імперії в Україні в дореформений період. Кіровоград: Імекс ЛТД, 2007. 631 с.
7. Очерки по истории финансовой науки / А. Н. Ансберг и другие. М.: Проспект, 2010. 543 с.
8. Скороход О.В. Економічна політика російського уряду на Півдні України у дореформений період: історіографія: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2018; Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький, 2018. 266 с.
9. Скоморович І.Г. Еволюція та функціонування грошової системи в Україні: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.01. Львів, 2017. 479 с.